Габорець О. А.,
доктор філософії, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки ННІПФПКП імені Е. О. Дідоренка,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
Кропивницький, Україна

Хоменко О. М.,
курсант 2 курсу ННІПФПКП імені Е. О. Дідоренка, рядовий поліції,
Донецький державний університет внутрішніх справ
Кропивницький, Україна

ДЕСТРУКТИВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА ДИТИНУ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СУЧАСНІ ФОРМИ

Розглянуто міжособистісний деструктивний інформаційний вплив на дитину в цифровому середовищі. Уточнено робоче визначення та запропоновано матрицю відповідності між змістовими, комунікативними ознаками, використанням даних і спрямованістю впливу. Розмежовано приниження, сексуальну експлуатацію та спонукання до небезпечних дій; синтетичні матеріали визначено як технологічний засіб. Окреслено правові орієнтири оцінювання, вікові аспекти й обмеження запропонованої систематизації. Практичне значення полягає в упорядкуванні ознак для контекстного аналізу цифрової взаємодії та визначення потреби в захисті дитини.

Ключові слова: деструктивний інформаційний вплив, цифрове середовище, безпека дитини, кібербулінг, онлайн-грумінг, сексторшен, інформаційні маніпуляції, синтетичний контент.

Цифрова комунікація може використовуватися для приниження, сексуальної експлуатації та втягнення дитини в небезпечні дії. За звітом UNICEF 2026 року, майже кожна п’ята дитина віком 12–17 років, яка користується інтернетом, у 21 досліджуваній країні протягом року зазнала сексуальної експлуатації або насильства із застосуванням цифрових технологій [1]. Ці дані не характеризують Україну; у цій роботі національних репрезентативних оцінок поширеності досліджуваних форм не наведено.

Правовими орієнтирами є положення ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства» та Загального коментаря № 25 Комітету ООН з прав дитини [2; 3]. Мета дослідження – конкретизувати ознаки міжособистісного деструктивного інформаційного впливу та пов’язати їх із формами небезпечної цифрової взаємодії. Елемент наукової новизни полягає в авторській матриці відповідності між рівнями ознак і функціональною спрямованістю впливу. Методами є аналіз та узагальнення наукових публікацій і документів. Масове поширення

шкідливого контенту й договірні ризики залишаються поза предметом дослідження.

О. Невельська-Гордєєва та В. Нечитайло пов’язують інформаційно-психологічний вплив із дією на свідомість і поведінку, а маніпуляцію розглядають як прихований вплив в інтересах маніпулятора [4]. У пропонованому підході «інформаційний» означає здійснення впливу через зміст повідомлень, образ співрозмовника чи контроль над відомостями; «деструктивний» – спрямованість на приниження гідності, сексуальну експлуатацію або нав’язування небезпечних дій. Отже, робоча категорія вужча за інформаційно-психологічний вплив загалом.

Деструктивний інформаційний вплив у межах цього дослідження – цілеспрямоване використання цифрових повідомлень або відомостей про дитину для її приниження, сексуальної експлуатації чи спонукання до небезпечних дій через обман, залякування або експлуатацію довіри. Для його виявлення необхідно встановити зв’язок між інформаційним засобом, способом тиску та конкретною загрозою; самого неприємного повідомлення недостатньо. Це аналітична категорія для зіставлення механізмів, а не самостійний склад правопорушення. Кібербулінг зберігає ознаки повторюваної агресії [5], грумінг – сексуально спрямованого контакту, сексторшен – шантажу інтимними матеріалами [6; 7]. Варіативність оцінок кібергрумінгу [8] потребує врахування методики дослідження. Модель 4Cs розрізняє ризики змісту, контактів, поведінки та договірних відносин [9]. Ризик означає можливість негативного наслідку, а шкода – фактично заподіяні негативні зміни; сам контакт не доводить їх настання.

За функціональною спрямованістю розрізняємо приниження, сексуальну експлуатацію та нав’язування небезпечних дій. Матрицю сформовано шляхом тематичного узагальнення описів кібербулінгу [5], грумінгу й сексторшену [6; 7] та механізму обману й примушування у повідомленні СБУ [10]. Описані дії згруповано за змістом повідомлень, способом взаємодії та використанням відомостей про дитину. Формулювання клітинок є авторськими індикаторами, а не дослівними положеннями джерел; вони можуть перетинатися й не доводять правопорушення.

Таблиця 1. Відповідність рівнів ознак і спрямованості впливу

Рівень ознак	***Приниження***	***Сексуальна експлуатація***	***Небезпечні дії***
Зміст	Образи; погрози осоромлення	Сексуалізовані вимоги; погрози	Небезпечні доручення; залякування
Комунікація	Повторюваний тиск; групове виключення	Удавана близькість; секретність	Удаваний авторитет; обіцянки вигоди

Рівень ознак	*Приниження*	*Сексуальна експлуатація*	*Небезпечні дії*
Використання даних	Оприлюднення приватних відомостей	Контроль над інтимними матеріалами	Збір геолокації; погрози викриття

Синтетичні зображення, відео й аудіозаписи є технологічним засобом у кожній із трьох груп. Їх використання оцінюється за відповідними клітинками матриці: підміна співрозмовника – як обман, погроза поширення підробленого матеріалу – як контроль над даними. Ознаки повторюваності та багатоканальності наративів [11] тут запозичено як аналітичну схему для вивчення послідовності повідомлень. Це не означає підтвердження її ефективності в аналізі комунікації з дітьми.

Вік у методичному аналізі слід враховувати разом зі здатністю дитини розпізнавати обман, розуміти наслідки передавання даних і звертатися по допомогу [3]. Жорсткі вікові межі для механізмів впливу не встановлюємо: удаваний авторитет, тиск групи й репутаційні погрози перевіряються з урахуванням індивідуального розвитку. Правові вікові пороги застосовуються окремо.

Правова оцінка проводиться окремо. Стаття 173-4 КУпАП стосується булінгу учасника освітнього процесу; цькування поза відповідними відносинами потребує іншої оцінки. Особиста адміністративна відповідальність настає з 16 років (ст. 12 КУпАП). Діти до 14 років її не несуть; спеціальні положення ч. 3–4 ст. 173-4 передбачають відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, за діяння малолітніх, а також неповнолітніх віком від 14 до 16 років [12]. Сексуальний шантаж не охоплюється автоматично ст. 156-1 КК: вимога грошей під погрозою розголошення таємних відомостей може оцінюватися за ст. 189, а примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою – за ст. 154 за наявності всіх відповідних ознак. Визначення дитячої порнографії міститься у примітці до ст. 156-1 і застосовується також для ст. 301-1; воно охоплює змодельовані образи та поведінку [13]. Генерація зображення сама по собі не визначає кваліфікації.

Стаття 304 КК України стосується втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність [13]. Повідомлення СБУ від 8 жовтня 2026 року про фейкові акаунти та шантаж підлітків [10] використовуємо лише як ілюстрацію міжособистісного механізму обману й примушування у третій групі, без прирівнювання вербування до грумінгу. За цим повідомленням, 17-річному оголошено підозру за ч. 2, 3 ст. 15 та ст. 194 КК. Зазнання маніпулятивного впливу не надає автоматично статусу потерпілого і не виключає відповідальності за власне діяння; кожний процесуальний статус та умови відповідальності встановлюються окремо.

Практичне значення матриці полягає у встановленні того, яке повідомлення, спосіб тиску або використання даних створює конкретну загрозу

дитині. Висновок про вплив потребує оцінювання контексту, віку й послідовності взаємодії. Подальша перевірка матриці має спиратися на українські емпіричні дані. Пріоритетами реагування залишаються безпека дитини, збереження приватності та доступ до підтримки.

Список використаних джерел

1. UNICEF. Through Children's Eyes: How digital technologies enable child sexual abuse. 2026. URL: https://www.unicef.org/innocenti/reports/through-childrens-eyes (дата звернення: 21.10.2026).
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: https://data.rada.gov.ua/ogd/zak/perv/text/d82435.htm (дата звернення: 15.10.2026).
3. Committee on the Rights of the Child. General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment. CRC/C/GC/25. 02.03.2021. URL: https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/25 (дата звернення: 21.10.2026).
4. Невельська-Гордєєва О. П., Нечитайло В. О. Маніпуляції як засіб інформаційно-психологічного впливу у інформаційній війні. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2021. № 3 (50). С. 71–83. DOI: https://doi.org/10.21564/2663-5704.50.235389
5. Бедан В. Б. Проблема кібербулінгу у молодіжному середовищі: теоретичний аналіз. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2022. № 1. С. 42–47. DOI: https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.6.
6. Копйова І. А. Кримінально-правова кваліфікація дитячого секстингу, сексторшену і онлайн-грумінгу. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 2 (16). С. 209–222. DOI: https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.244349.
7. Алексійчук О. Домагання дітей для сексуальних цілей як об'єкт кримінально-правового регулювання та криміналістичного дослідження. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 61–70. DOI: https://doi.org/10.33270/05257004.6
8. Schittenhelm C., Kops M., Moosburner M., Fischer S. M., Wachs S. Cybergrooming Victimization Among Young People: A Systematic Review of Prevalence Rates, Risk Factors, and Outcomes. *Adolescent Research Review.* 2025. Vol. 10. P. 169–200. DOI: https://doi.org/10.1007/s40894-024-00248-w
9. Livingstone S., Stoilova M. The 4Cs: Classifying Online Risk to Children. CO:RE Short Report Series on Key Topics. Hamburg : Leibniz-Institut für Medienforschung | Hans-Bredow-Institut (HBI) ; CO:RE – Children Online: Research and Evidence, 2021. 14 p. DOI: https://doi.org/10.21241/ssoar.71817
10. Служба безпеки України. СБУ викрила спробу рф вчинити масштабну диверсію на Київщині руками неповнолітніх (відео). 08.10.2026. URL: https://www.ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-sprobu-rf-vchynyty-masshtabnu-dyversiiu-na-kyivshchyni-rukamy-nepovnolitnikh-video (дата звернення: 12.10.2026).
11. Габорець О. А. Аналіз деструктивних інформаційних наративів у цифровому просторі як складова кримінального аналізу інформаційних загроз. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2026. № 1 (33). С. 320–329. DOI: https://doi.org/10.28925/2663-4023.2026.33.1178
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10 (дата звернення: 12.10.2026).
13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 12.10.2026).